

Tükrös zenekar

A magyarországi táncmuzikantáncmozgalom 2012-ben ünnepli kezdetének 40. évfordulóját. Ez a népzenei és néptánc megújulás (revival) az egykori falusi fiatalok szórakozási módját mentette át városi körülmények közé. Mivel akkor már Magyarországon kihalóban volt az élő népzene, néptánc, a mintát Erdélyből vették, ahol kétmillió magyar élt a világtól a magyarországinál jóval nagyobb elzártságban és gazdasági elmaradottságban. Erdélyben még élt az ősi falusi kultúra, a hetvenes-nyolcvanas években működtek a falusi táncos rendezvények, amiket a különböző vidékeken más-más elnevezéssel illeltek.

A magyarországi városi táncmuzikantáncmozgalom a mezőségi Szék hagyományainak mintájára szervezték meg 1972-ben. Ez a korábban városi, majd faluvá visszasüllyedt település a fiatal városi népzeneészek zarándokhelye lett. A Mezőség Erdélynek a Kolozsvár (Cluj-Napoca) és Marosvásárhely (Târgu Mures) között fekvő dimbes-dombos területe. Jellemző erre a vegyes lakosságú vidékre,

hogy a falusi táncok és zene még falvanként is eltérő volt, egyik-másik olyan karakteres, hogy azonnal megkülönböztethető a többtől, mint például a széki, a bonchidai, vagy a magyarpalatkai. A városi táncmuzikantáncmozgalom a hagyományos falusi táncok megőrzésének módszerét az UNESCO 2011 novemberében azzal ismerte el, hogy felvette **Az emberiség szellemi kulturális öröksége** listájára, azon belül is **A legjobb megőrzési gyakorlatok** kategóriába.

A négy évtized alatt nagyon sok kitérő városi táncmuzikantáncmozgalom alakult Magyarországon és a Kárpát-medence más, magyarok lakta vidékein. Mostanában azonban ezek egy része – részint a túlkínálat miatt, részint zenei kísérletezés céljából – már nem (csak) autentikus népzene, hanem különböző zenei műfajokat kever, amiket jobb elnevezés híján világművészetnek hívunk. Kevés olyan zenekar maradt, amelyik továbbra is következetesen hagyományos népzenei játszik, mert úgy érzi, az önállóan is megállja a helyét, nincs szüksége

modernizálásra. Ezen zenekarok egyike a Tükrös. Ezt az együttest **Halmos Attila** primás és **Árendás Péter** brácsás alapította 1986-ban. Halmos Attila apja Halmos István népzene-kutató, aki már az 1950-es évektől Martin György kutatócsoportjában gyűjtött, a Kárpát-medencén kívül Indiában és Dél-Amerikában is. Emellett Attila már a hetvenes években induló Muzsikás, Téka együttesek tagjaitól kapott inspirációt, az autentikus népzenei táborokban, táncmuzikantáncmozgalom, majd erdélyi falvakban élő idős muzikusokhoz járva sajátította el.

Árendás Péter a magyar népzenei élet egyik kulcsfigurája. Felsőfokú zenei tanulmányokat folytatott, s a Tükröson kívül a Gázsa Zenekarnak is tagja. A Budapest Táncgyűjtés, majd a Honvéd Táncszínház zenei vezetője, számos autentikus néptáncműsor zenei szerkesztője. Az **Utolsó Óra** népzenei gyűjtésben is tevékeny szerepet játszott, az abból megjelent Új Pátria CD-sorozat egyik szerkesztője. Hosszú évek óta az Országos Táncmuzikantáncmozgalom és

Kirakodóvásár zenei rendezője. Jelenleg már a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem öt éve alapított Népzene Tanszékének adjunktusa. **Liber Endre** szintén a nyolcvanas években ismerkedett meg a népzenevel, eleinte brácsás volt, emellett cimbalmozni is megtanult. Néhány éve kiadói tevékenységet is folytat, Lelkes Andrással megalapították a FolkEurópa Kiadót, amelyik 2000 óta a Tükrös lemezei mellett több mint 50 népzenei és világzenei CD-t adott ki. Másik cégük, a Hangvető mára Magyarországon a műfaj legnagyobb lemezterjesztőjévé vált.

A zenekar többi tagja még közülük is fiatalabb. A bőgős **Lelkes András** például fia annak a Lelkes Lajosnak, aki az első 1972-es pesti táncmuzikantáncmozgalom egyik fő szervezője volt. András szinte már 'beleszületett' a táncmuzikantáncmozgalomba. A másik primás, **Koncz Gergely** a kilencvenes évek közepén csatlakozott az együtteshez. A vesztprémi születésű zenészt a táncmuzikantáncmozgalom egyik legkiválóbb hegedűsekként tartják számon,

A 18. oldalon folytatjuk

De zogenoemde danshuis-avonden in Hongarije begonnen in 1972 en werden georganiseerd zoals men dat min of meer had afgekeken van de traditionele dansfestijnen in het dorp Szék, gelegen in de landstreek Mezőség in Transsylvanië. Dit plaatsje, dat in vroeger tijden nog een stadje kon worden genoemd, was het mekka geworden voor jonge volksmuzikanten uit steden in

Dit jaar bestaat de dans-huisbeweging in Hongarije veertig jaar. Bij deze revival van volksmuziek en volksdans in de jaren zeventig werd in feite dorpsamusement overgebracht naar de grote stad en daardoor behouden. In Hongarije waren levende volksmuziek en volksdans in die jaren al aan het uitsterven, en haalde men zijn inspiratie en repertoire uit Transsylvanië. Hier woonden zo'n twee miljoen Hongaren, die ver weg van de buitenwereld in een veel groter isolement leefden dan de Hongaren in Hongarije en ook economisch waren achtergebleven. Maar de dorpscultuur van vroeger bloeide er daarom nog volop en in de jaren zeventig en tachtig hadden alle dorpen nog hun eigen dansevenement, waarvoor verschillende namen in omloop waren, maar dat dikwijls **táncház**, danshuis, werd genoemd.

Authentieke Hongaarse volksmuziek Tükrös

Hongarije. Mezőség is een heuvelachtige streek in Transsylvanië tussen Kolozsvár (Cluj-Napoca) en Marosvásárhely (Târgu Mures). Kenmerkend voor de muziek van deze regio is dat elk dorp er zijn eigen dansen en muziek heeft. Je kon heel goed horen waar een bepaalde muziekstijl of dansstijl vandaan kwam. Zo had je de stijl van Szék, van Bonchida, van Magyarpalátka. Het verschijnsel van de geïnstitutionaliseerde conservering van de traditionele dorpsmuziek en de manier waarop deze levend werden gehouden in de danshuizen van de grote steden is in november 2011 door de UNESCO erkend als Immaterieel cultureel erfgoed en te boek gesteld als 'een van de beste voorbeelden van bewaard gebleven cultureel erfgoed'.

Muziek in de danshuizen In de afgelopen veertig jaar zijn er in Hongarije en in de Hongaarse gebieden buiten Hongarije vanuit de stedelijke danshuizen tal van danshuisorkesten ontstaan. Tegenwoordig spelen veel van deze orkesten echter niet louter meer authentieke dorpsmuziek. Deels omdat er een overaanbod is aan volksmuziek en deels omdat musici nu eenmaal graag experimenteren, is er een mix van muzikale genres ontstaan, die men in Hongarije bij gebrek aan beter meestal aanduidt als 'világzene', letterlijk wereldmuziek dus. Er zijn nog maar weinig

ensembles die uit overtuiging traditionele dorpsmuziek blijven spelen omdat zij vinden dat die muziek op zichzelf al prachtig is en niet gemoderniseerd hoeft te worden. Een van die traditionele orkesten is de groep Tükrös.

Tükrös Tükrös is in 1986 opgericht door eerste violist ('primás') **Halmos Attila** en contraspeler **Árendás Péter**. Halmos Attila is de zoon van een etnomusicoloog (Halmos István) die in de jaren vijftig al betrokken was bij het onderzoek naar etnische muziek en het aanleggen van een collectie van opnamen hiervan. Overigens niet alleen van muziek uit het Karpatenbekken, maar ook van die uit India en Zuid-Amerika. Attila raakte al in de jaren zeventig geïnspireerd door de musici van de bekende volksmuziekgroepen Muzsikás en Téka en op talloze volksmuziekkampen en danshuizen maakte hij zich de authentieke Hongaarse dorpsmuziek eigen. Ook hij ging in de leer bij oude dorpsmuzikanten in Transsylvanië.

Árendás Péter speelt een sleutelrol in de Hongaarse volksmuziekwereld. Hij heeft een conservatoriumopleiding genoten en maakt behalve van Tükrös ook deel uit van het orkest Gázsa. Hij was artistiek leider van de twee grote folkloristisch theaterdansgezelschappen van Budapest, het Dansensemble Budapest en Honvéd en had de muzikale leiding bij diverse volksdansproducties. Ook speelde hij een actieve rol bij het project **Utolsó óra** (Laatste uur) waarbij een enorme hoeveelheid authentieke muziek op de plaat is gezet door een groot aantal muziekgroepen uit de diverse regio's van Hongarije en de Hongaarse gebieden in de buurlanden. Veel hiervan is in de vorm van een cd-serie onder de titel **Új Patria** bewaard voor het nageslacht. Ook voerde hij gedurende vele jaren de muzikale regie bij het jaarlijkse Danshuis-treffen in Budapest waar duizenden bezoekers en deelnemers op afkomen. Momenteel is hij verbonden als docent aan de Ferenc Liszt Muziekuniversiteit in Budapest.

Ook **Liber Endre** kwam in de tachtiger jaren in aanraking met Hongaarse volksmuziek. Eerst speelde hij kontra (de Hongaars begeleidingsaltviool), maar later ook cimbalon (hakebord of cymbaal). In 2000 richtte hij samen met Lelkes András het label FolkEurópa Kiadó op. Deze muziekuitgeverij heeft behalve de cd's van Tükrös ruim 50 volksmuziek- en wereldmuziekplaten uitgebracht. Onder de naam Hangvető is hun bedrijf ook actief als een van de grootste distributeurs op het gebied van etnische muziek. De andere leden van de band zijn wat jonger. Bassist **Lelkes András** is de zoon van een van de organisatoren (Lelkes Lajos) van het eerste danshuis in Budapest in 1972. Je zou kunnen zeggen: die is in het danshuis geboren! **Koncz Gergely**, de andere primás van Tükrös, kwam medio jaren negentig bij het ensemble. Hij is afkomstig uit Veszprém en wordt beschouwd als een van de beste violisten uit de geschiedenis van de danshuisbeweging. Hij treedt regelmatig op in de omgeving van zijn geboorteplaats, de streek Balaton-Hoogland, en hij is ook eerste violist van het orkest van de Dansgroep Jonge Harten (**Ifjú Szívek Táncgyűjtés**) uit Pozsony (Bratislava).

Al beheerst het orkest verschillende regionale muziekstijlen, toch speelt men het liefst in de stijl van de dorpen van Mezőség of de Noord-Hongaarse regio Szabolcs-Szatmár. Tükrös behoort tot de groepen die relatief weinig cd's uitbrengen, maar dan wel juweeltjes afleveren. Tot nu toe zijn er vier

Doorlezen op blz. 19

Irta: **Abkarovits Endre**
Vertaling: Edwin van Schie
Foto's: Baranyai Barbara (16-17) & eigen foto's archief

Evenementen · Concertagenda

aki szűkebb környezetében, a Balaton-felvidéken is sokféle muzikál, emellett a pozsonyi (Bratislava) Ifjú Szívek Táncegyüttes zenekarának primása. Bár sok tájegység zenéjét ismerik, leggyakrabban a mezőségi falvak, valamint az északkelet-magyarországi Szabolcs-Szatmár-zenéjét játsszák. Azon együttesek közé tartoznak, amelyek viszonylag ritkán, de akkor igen kérielt lemezzel jelentkeznek. Eddig négy önálló lemezük jelent meg: Tükrös együttes - Magyar népzene (1997); Szatmári népzene az 1900-as évekből (2000); Tükrös Tábor (2002); A mi Mezőségünk (2008). Ez utóbbi a 2010-es év Fonogram-díjas népzenei lemeze lett. Megjelent továbbá két lemezük gyermekeknek is. A mezőségi Magyarpalatka lüktető, dinamikus zenéje fontos szerepet játszik a Tükrös repertoárjában és életében. A Kodoba, a Mácsingó és Radák családok révén ebben a faluban nem csak a rendszerváltás előtt volt jelentős népzenei élet, de azon ritka helységek közé tartozik, ahol a fiatalabb zenész generáció folytatja a szülői hagyományát. Az idősebb generáció tagjaival, Kodoba Mártonnal és Bélával számos lemez

grendezett Tükrös Népzenei- és Néptánc Táboruk. A nyári táborok terén nagy gyakorlatot szerzett zenészek Hollandiában is tartanak tábor, vagy inkább hétvégét. A Tükrös zenekar az április 20-22 között

cd's verschenen: **Tükrös együttes - Magyar népzene** (Ensemble Tükrös - Hongaarse volksmuziek) (1997); **Szatmári népzene az 1900-as évekből** (Volksmuziek uit Szatmár van begin twintigste eeuw) (2000); **Tükrös Tábor** (Kamp Tükrös) (2002) en **A mi Mezőségünk**

muziek uit het dorp **Magyarpalatka** in Mezőség in het reperiore en het leven van Tükrös een belangrijke rol in. Muzikanten uit de plaatselijke families **Kodoba, Mácsingó** en **Radák** zorgden al ver voor de omwenteling in 1989 voor een bloeiend volksmuziekleven in Magyarpalatka. Maar anders dan in vele andere dorpen is er in Magyarpalatka een jongere generatie volksmuzikanten opgestaan en in de voetsporen van hun ouders getreden. Van het dorpsorkest van de oudere generatie, onder leiding van Kodoba Márton en Kodoba Béla, is er in de jaren negentig in Hongarije een aantal cd's uitgegeven. Op initiatief van Crispijn Oomes is er zelfs in 1993 van Magyarpalatka al in Nederland een cd uitgebracht! Márton en Béla zijn inmiddels overleden, maar hun orkest staat nu onder leiding van Florin Kodoba, de zoon van Márton. Het Ensemble Tükrös had en heeft ook nu nog veel contact met zowel de oudere musici van Magyarpalatka als de jongere generatie. Vandaar dat ook Florin Kodoba binnenkort in Nederland te horen zal zijn als gastmuzikant tijdens de voorjaarstournee van Tükrös.

De mannen van Palatka anno heden: Lőrinc en Florin Kodoba

a limburgi IJsselsteijnben szervezett magyar néptánc- és népzenei tábor vendége, zenei kísérelője volt. A hétvégi tábor témája: Magyarpalatka. Szintén Magyarországról jöttek ez alkalomból a táncanárók: a jászberényi Szűcs Gábor & Urbán Maria valamint Busai Norbert & Busai Zsuzsanna. www.tanchazutrecht.nl

(Ons Mezőség) (2008). Deze laatste cd won bij de Fonogram-prijzen in 2010 de titel volksmuziekplaat van het jaar. Verder heeft de groep ook nog twee cd's voor kinderen uitgebracht.

Magyarpalatka Met zijn zeer dynamische en opzweepende karakter neemt de

Tükrös heeft al op verscheidene continenten concerten gegeven en voorafgaand aan de Nederlandse tournee zijn ze in maart en begin april weer in Australië. In Sydney en omgeving geven zij concerten en schoolvoorstellingen en houden zij een negendaags volksmuziek- en volksdanskamp. Ook in Hongarije organiseert Tükrös onder de naam **Tükrös Népzenei- és Néptánc Tábor** sedert het jaar 2000 jaarlijks een groot eigen volksmuziek- en danskamp dat zich inmiddels in een grote populariteit mag verheugen.

Ook in Nederland is er in het weekend van 21-22 april een 'Tükrös'-kamp gehouden: een danskamp met masterclass Hongaarse volksmuziek in IJsselsteijn, georganiseerd door het Hongaarse Danshuis te Utrecht. Zie: www.tanchazutrecht.nl

Rechts op de foto de mannen van Palatka: Béla en Márton Kodoba, tweede van links: een nog jonge Péter Árendás op stage in

Het Tükrös Ensemble is deze maand op tournee in Nederland: T/m 27 april, diverse dagen tussen 12 en 17 u: Floriade, Venlo. Zie www.floriade.nl
Woe. 25 april 12:00 u: Stadhuis Deventer, www.deventer.nl/bezoekers/internationaal/publieks-evenementen
Woe. 25 april 21:30 u: Burgerweeshuis Deventer, www.burgerweeshuis.nl
Zaterdag 28 april 20:30 u: Mondiaal Centrum Haarlem, www.mondiaalcentrumhaarlem.nl, 023 542 3540
Zondag 29 april 12:00 u: Centrum De Borch, Zutphen
Zie voor actuele speellijst en meer gegevens ook: www.hongaarsconcert.nl

Witte Os wordt Fehér Ökör Hongaars proeven in Zeist
Kom op vrijdag 11 mei voor een heerlijke Hongaarse maaltijd naar De Witte Os in Zeist. Wij ontvangen u graag in onze historische winkel uit 1768 om kennis te maken met heerlijke Hongaarse wijnen en een echt Hongaarse hap! Op de achtergrond zullen getalenteerde musici Hongaarse muziek en liederen ten gehore brengen. U meldt zich aan voor deze happening via: <http://dewitteos.nl>. Adres: Lageweg, Zeist.

Csüllög Edina & Ördögös
In de voetsporen van Bartók. Concert op zondag 6 mei 2012 16.00 u. Regentenkamer, Noord West Buitensingel 20, Den Haag. € 10,-. Res.: 070-3658612 (wo-zo van 12-17 u.) Samen met Edina Csüllög (zie ook ons uitgebreide artikel in MM! 56) neemt Ördögös u mee op de muzikale ontdekkingsreizen van Béla Bartók uit het begin van de vorige eeuw. Bartók begon in 1903 met het verzamelen van Hongaarse volksmuziek in de streek rond Vésztő, het dorp waar Edina is geboren. Ördögös volgt Bartók door Hongarije en Roemenië, en laat horen wat Bartók inspireerde tot zijn latere composities. Ter illustratie speelt het orkest ook enige fragmenten uit de klassieke werken van Bartók.

Ördögös met Edina Csüllög

Ördögös bestaat uit:
Edina Csüllög: zang, citer, koboz, piano, Michèle van Baaren: viool, draailier, trom, lepels, Jeroen Duijffjes: kontra (altviool), herdersfluit, dwarsfluit, zang, Frank de Jong: contrabas, tárogató, koboz, gardon, kanna. Zie ook www.hongaarstrio.nl of schrijf naar info@hongaarstrio.nl.

Nacht van de literatuur Dragomán in het Engels
Openbare Bibliotheek Amsterdam, Oosterdokskaai 143. De Nacht van de Europese literatuur in Amsterdam maakt deel uit van een aantal bijeenkomsten in verschillende Europese hoofdsteden op 16 mei 2012 om het woord te geven aan een tiental auteurs van het nieuwe Europa. Tijdens vier gesprekken zullen Europese auteurs discussiëren in het Engels. Tussen de gesprekken door is er een muzikale reis door Europa, verzorgd door Tjerk Ridder en Matthijs Spek van de groep **Trekhaak Gezocht!** De manifestatie wordt georganiseerd door de vereniging van Europese culturele instituten in Nederland, EUNIC en de OBA. Het gesprekspanel bestaat uit John Burnside, Groot-Brittannië, Mircea Cărtărescu, Roemenië, György Dragomán, Hongarije, Lilian Faschinger, Oostenrijk, Joke Hermsen, Nederland, Jean Mattern, Frankrijk, Riikka Pulkkinen, Finland, Janne Teller, Denemark, Stephan Thome, Duitsland, Tomáš Zmeškal, Tsjechië. Toegang € 10,- / OBA-pas, stadspas of lid deelnemend instituut: € 5,-. Toegangskarten online te koop via

Sulibuli Hongaarse School
Op zaterdag 2 juni houdt de Hongaarse School in Hillegom een sulibuli (schoolfeest!) voor alle cursisten, oud-cursisten en wie er vreselijk graag ook bij willen zijn! Avonds zijn er vanaf 19.30 u. onder de werktitel **Edwin barátai** tal van concerten: behalve degenen die de Hongarije Fair opluisterden (PannonPulse, Greetje de Haan, Edina Csüllög, István Sztolyan - zie ook ons vorige nummer) komen er nog een aantal muzikale, getalenteerde oud-cursisten optreden én Hongaar-

se koks zorgen voor een reuzenkettel gulyás (tussen 18 en 19 u.). Vóór de concertavond kunt u in de namiddag al terecht op de gezellige infomarkt die het thema draagt: **Genieten van geur en smaak van Hongarije!** U geeft zich op voor deze feestavond/mini-Hongarije Fair via een mailtje naar info@hongaarsconcert.nl, dan wel een deelnemingsposting op Facebook of u belt gewoon naar 023 538 9461. Kosten: infomarkt gratis, gulyás + toegang concertavond € 15,- ■

www.oba.nl/agenda. Ook aan de receptiebalie op de begane grond of telefonisch reserveren, via 020 523 0900. Betalingen bij de OBA aan de balie uitsluitend met pinpas. György Dragomán (1973) is schrijver, vertaler en filmcriticus en woont in Budapest. Na Engels te hebben gestudeerd heeft hij auteurs als Samuel Beckett, James Joyce, Irvin Welsh vertaald. Hij geldt als Beckett specialist. Hij is bekend geworden met zijn roman **De witte koning** die vertaald is door Rebekka Hermán Mostert en door MM! beschreven in nr. 44. Hij schreef dit boek vanuit de beleving van een elf jaar oude jongen gebaseerd op eigen jeugd-ervaringen in het Roemenië van Ceausescu. Het is een zwaarmoedige maar ook humoristische schets van een jeugd achter het IJzeren Gordijn, waarmee weer een nieuwe 'Hongaar' het internationale literatuurpodium veroverde. Met De witte koning won György Dragomán in Hongarije de prestigieuze Sándor Márai-prijs. ■

Hongaarse Salon Dragomán in het Hongaars
Kort voor de nacht van de Europese literatuur is György Dragomán op zondag 13 mei al even te gast bij

de Hongaarse Salon (bij wijze van uitzondering op een avondtijdstip te weten vanaf 19.45 u. Samen met zijn vrouw, dichteres Anna Szabó, houden zij een Hongaarstalige voorleesavond. Voorts biedt de Salon op zondagmiddag 10 juni om 14.45 u. een eveneens Hongaarstalige **theatervoorstelling van Petra Haumann**, getiteld Karinthyrada. Lokatie beide salons: Goethe Instituut, Herengracht 470 Amsterdam. Zie www.magyaarsalon.nl ■

Mikes-bijeenkomsten
De aloude Mikes Kelemen-vereniging organiseert haar bijeenkomsten eveneens op de zondagen 16 mei en 10 juni, telkens om 14.30 u. Op 16 mei is er een lezing door cultuurfilosof Lajos Balázs van de Sapientia-universiteit uit Csikszereda en op 10 juni vindt de jaarlijkse afsluiting van het seizoen plaats met de picknick. Lokatie is het Hongaars Ontmoetingscentrum te Vianen, Langeweg, t/o 145), ook te bereiken per bus vanuit Utrecht. Bus nr 74 vertrekt op zondagen ieder uur om 26 en 56 min. over van station CS. Ufstappen bij halte Marienhof te Vianen. ■